

Asia: VN/29084/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta luonnonsuojelulain muuttamiseksi - ennallistamissuunnitelma ja luonnonarvomarkkinoiden edistäminen

Lieventämishierarkiavelvoite ja luontoteko

Valitkaa alla olevista näkemyksenne mukainen vaihtoehto ja esittäkää sille perustelut lausunnossanne.

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta luonnonsuojelulain muuttamiseksi. Luonnonsuojelulakiin ehdotettaisiin säännös koskien kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimista Euroopan parlamentin ja neuvoston luonnon ennallistamisesta antaman asetuksen mukaisesti.

Lailla mahdollistettaisiin voimassa olevien säännösten mukaisesti tuotettavien luonnonarvojen eli luonnonarvohehtaareiden käyttäminen myös muuhun kuin heikennyksen hyvittämiseen eli esimerkiksi yritysten ympäristövastuullisuuteen sekä yhteisöjen ja kansalaisten vapaaehtoisein luontotekoihin. Lisäksi luonnonsuojelulain soveltamisalasta ehdotetaan poistettavan susi.

Keskeiset huomiot

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ekosysteemien tilan parantaminen ovat erittäin tärkeitä ja kannatettavia tavoitteita. Luontokadon pysäyttäminen on välttämätöntä myös elinkeinoelämän pitkän aikavälin toimintaympäristön kannalta.

Samalla ennallistamista koskevan sääntelyn valmistelussa ja kansallisessa toimeenpanossa on huolehdittava, että sääntely ei aiheuta kohtuuttomia tai ennakoimattomia vaikutuksia yksittäisille yrityksille. Ennallistamista koskevan sääntelyn on oltava selkeää ja ymmärrettävää sekä yritysten investointi- ja kehittämispäätösten näkökulmasta ennakoitavaa. Kansallisessa toimeenpanossa on vältettävä tilannetta, jossa sääntely johtaa epäyhtenäisiin käytäntöihin eri alueiden tai viranomaisten välillä.

Sääntelyn ja ohjauskeinojen vaikutuksia tulee tarkastella myös pk-yritysten toimintaympäristön kannalta. Ennallistamista koskevalla sääntelyllä voi olla merkittäviä välillisiä vaikutuksia esimerkiksi kaavoitukseen ja maankäytön suunnitteluun, täydennysrakentamiseen sekä liiketilojen saavutettavuuteen.

Suomen Yrittäjät korostaa, että ennallistamistavoitteiden saavuttaminen edellyttää yritysten ottamista mukaan toimien toteutukseen kannustavasti ja ennakoitavasti. Yrityksillä on mahdollisuus tuottaa mitattavia luontohyötyjä osana investointeja ja toimintaa esimerkiksi vapaaehtoisten toimien, innovaatioiden sekä kaupunkiympäristöön soveltuvien viherratkaisujen kautta.

Sääntelyn ja toimeenpanon tulee perustua vaikuttavuuteen ja kustannustehokkuuteen: tavoitteet on tarkoituksenmukaista asettaa tulosperusteisesti ja jättää toimijoille liikkumavaraa valita tilanteeseen sopivimmat keinot. Yksityiskohtaisten velvoitteiden ja rajoitusten sijaan painopisteen tulee olla joustavissa ohjauskeinoissa, hallinnollisen taakan minimoinnissa sekä investointi- ja toimintaympäristön ennustettavuudessa.

Ennallistamiseen liittyvien velvoitteiden kustannusvaikutukset ovat keskeinen kysymys erityisesti pienille yrityksille. Ennallistamistoimista aiheutuvia kustannuksia ei tule siirtää kohtuuttomalla tavalla yksittäisten yritysten kannettavaksi eikä yrityksille saa syntyä epäsuoraa taloudellista vastuuta toimenpiteistä, joihin niillä ei ole tosiasiallista vaikutusmahdollisuutta.

Suomen Yrittäjät korostaa, että kansallisen ennallistamissuunnitelman toimeenpanossa on huomioitava alueelliset erot ja elinkeinorakenteen erityispiirteet. Monilla alueilla pienyritysvaltainen yrityskanta, ja maaseudun elinkeinot ovat keskeinen osa taloudellista perustaa, minkä vuoksi ratkaisut tulee rakentaa alueiden lähtökohdat huomioiden.

Merkittävien kansantaloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten vuoksi kansallisen ennallistamissuunnitelman valmistelussa on tärkeää kuulla ja osallistaa mahdollisimman laajasti yhteiskunnan eri toimijoita.

Rahoituskehys ja raportointivelvoitteet

Suomen Yrittäjät korostaa, että kansallisen ennallistamissuunnitelman tulee nojata realistiseen ja läpinäkyvään rahoituskehukseen sekä selkeään näkemykseen kustannusten kohdentumisesta. Ilman uskottavaa rahoitusratkaisua tavoitteet voivat jäädä irrallisiksi ja investointiympäristön ennakoitavuus voi heikentyä.

Samalla yritys- ja kilpailukykyvaikutukset on arvioitava jo valmisteluvaiheessa toimiala- ja aluetaso huomioiden. Yksityisillä alueilla toimeenpanon tulee nojata toimiviin kannustimiin. Lisäksi on varmistettava, että maanomistajien ja toimijoiden oikeusturva on selkeä.

Suunnitelman valmistelussa ja toimeenpanossa hallinnollinen taakka on pidettävä minimissä: ensisijaisesti on hyödynnettävä olemassa olevia tietoaineistoja ja menettelyjä, ja mahdolliset uudet raportointi- ja selvitysvelvoitteet tulee rajata välttämättömään sekä ottaa käyttöön vain, jos lisähyöty suhteessa kustannuksiin ja hallinnolliseen taakkaan on selvästi perusteltu.

Esitysluonnoksessa toistuva oletus kestävyysraportointidirektiivin, taksonomia-asetuksen ja muiden raportointikehikkojen investointikannustavuudesta on ainakin osittain irrallaan pienten yritysten todellisuudesta. Pienyrityksissä vastuullisuus ja luontovaikutusten huomioiminen rakentuvat ensisijaisesti ydinliiketoiminnan valintojen, investointien ja arjen käytäntöjen kautta, eivät raportointivelvoitteista tai raportointimahdollisuuksista käsin. Pk-yritysten toiminnan ohjaamisen kannalta keskeisiä ovat ennakoitavat pelisäännöt, toteuttamiskelpoiset kannustimet ja sujuvat menettelyt. Raportointi voi täydentää tätä kokonaisuutta silloin, kun se on tarkoituksenmukaista, mutta sen ei tule muodostua ohjauslogiikan lähtökohdaksi.

On lisäksi huomioitava riski, että raportointilähtöinen lähestymistapa lisää hallinnollista kuormaa ja ohjaa pk-yritysten vastuullisuustyötä mukautumaan ulkoisiin vaatimuksiin ilman vastaavaa vaikutusta luonnon tilaan. Tämän vuoksi pk-yritysten kannalta vaikuttavinta on kohdistaa ohjaus ja tuki konkreettisiin toimiin ja investointeihin sekä varmistaa, että mahdolliset raportointivaatimukset ovat selkeästi perusteltuja, oikeasuhtaisia ja kohdennettuja.

Luonnonarvomarkkinat ja suurpetopolitiikka

Luonnonarvohehtaareihin ja luonnonarvomarkkinoihin liittyen Suomen Yrittäjät kannattaa markkinaehtoisia ratkaisuja, jotka avaavat mahdollisuuksia myös pienyrityksille ja maanomistajille. Jotta markkinat voivat toimia uskottavasti ja skaalautua, pelisääntöjen on oltava selkeät ja luotettavat: todentamisen, lisäisyyden sekä kaksoislaskennan estämisen on perustuttava läpinäkyviin ja käytännössä toteuttamiskelpoisiin menettelyihin, jotta pk-yritykset voivat osallistua ilman kohtuutonta viherpesuriskiä.

Samalla on huolehdittava siitä, ettei markkina muodostu käytännössä vain suurille toimijoille toimivaksi. Luonnonarvomarkkinoita kehittäessä tulee varmistaa, että malli ei muodostu liian raskaaksi, vaikeasti hahmotettavaksi ja liiketoiminnan näkökulmasta etäiseksi valtaosalle mikro- ja pienyrityksistä. Osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi tarvitaan toimivaa neuvontaa sekä käytännön infrastruktuuria, joka mahdollistaa myös pienempien ja paikallisten toimijoiden mukanaolon.

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan PTT:n selvitykseen perustuen, että ennallistamiseen soveltuviksi kohteiksi todennäköisesti tarjoutuvat ensisijaisesti talouskäytön ulkopuoliset tai tuotannollisesti heikkotuottoiset alueet. Etukäteen on vaikea arvioida, miten luonnonarvomarkkinat vaikuttavat pidemmällä aikavälillä esimerkiksi puuta jalostavan teollisuuden toimintaympäristöön. Luonnonarvohehtaareiden laskentaperusteet on laadittava siten, että ne ohjaavat toimia aidosti luonnon monimuotoisuustavoitteita edistäviin kohteisiin ja tuottavat todennettavaa luontohyötyä.

Esitysluonnoksessa todetaan, että luonnonarvojen tuottaminen luonnonsuojelulain säännösten mukaisesti ja niiden käyttäminen yritysten vastuullisuustyössä vähentäisi osaltaan julkistalouden kustannuksia luonnon ennallistamisesta. Koneyrittäjät toteaa, että ennallistamissuunnitelman toteutuksen rahoitusta ei voi merkittävältä osin laskea luonnonarvomarkkinoiden varaan. Yksityisiä markkinoita on vaikea ohjata ja rahoitus voi kohdentua kohteisiin, jotka eivät tue ennallistamissuunnitelman toteutusta.

Suurpetopoliitiikan, kuten muunkin ilmasto- ja ympäristöpolitiikan, tulee perustua parhaaseen saatavilla olevaan tutkimustietoon ja läpinäkyviin tiedepohjaisiin vaikutusarviointeihin. Tavoitteena tulee olla ennakoitava ja yhteiskunnan kokonaisedun huomioiva linja, joka turvaa sekä luonnon monimuotoisuuden että elinkeinojen edellytykset ja arjen turvallisuuden eri alueilla. Tämä edellyttää tutkitun tiedon hyödyntämistä sekä aktiivista keskustelua ja yhteistyötä yhteiskunnan eri toimijoiden välillä.

Lopuksi Suomen Yrittäjät painottaa, että Suomen tulee harjoittaa aktiivista EU-vaikuttamista, jotta ympäristösääntely on mahdollisimman kustannustehokasta, joustavaa ja hallinnollisesti selkeää sekä Suomen kansalliset erityispiirteet huomioivaa.

Lieventämishierarkiavelvoite ja luontoteko

Suomen Yrittäjät pitää perusteltuna, että luontotekojen suunnittelussa ja toteutuksessa noudatetaan lieventämishierarkian peruslogiikkaa. Tällöin toiminnan haitallisia luontovaikutuksia pyritään ensisijaisesti välttämään ja vähentämään, ja vasta tämän jälkeen arvioidaan kompensoivien toimien tarve ja rooli. Lieventämishierarkian seuraaminen vahvistaa ohjauksen vaikuttavuutta ja

vähentää riskiä siitä, että huomio siirtyy liian varhain kompensatio- tai hyvitystoimiin ilman, että haittojen ehkäisy ja minimointi on toteutettu käytännössä.

Haittojen välttämisen ja minimoinnin priorisoiminen on perusteltuna erityisesti silloin, kun luontoarvot ovat vaikeasti korvattavia, vahingot voivat olla pysyviä tai pitkäkestoisia, tai haittojen mittaaminen on epävarmaa ja seuranta vaikeaa. Tutkimusnäytön perusteella kustannukset ja kustannustehokkuus vaihtelevat hierarkian eri portaissa, ja erityisesti vahinkojen välttämällä voi olla keskeinen rooli kokonaiskustannustehokkuudessa (White et al. 2024).

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että ympäristövastuullisuuden näkökulmasta yritysten tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää ja minimoida haitalliset luontovaikutukset. Selkeä sääntelytasoiseen kehikoon kirjattu lieventämishierarkia voisi tukea tätä tavoitetta, parantaa tulkinnan yhtenäisyyttä ja ohjata yrityksiä kustannustehokkaasti vaikuttavimpiin toimiin jo toiminnan suunnitteluvaiheessa.

Toisaalta lieventämishierarkian kirjaaminen lainsäädäntöön sidotuksi raportointivelvoitteeksi luontotekorekisteriin pääsyn ehtona voi siirtää painopistettä muodolliseen vaatimustenmukaisuuteen. Raportointiin kytketty ehto voi lisätä hallinnollista kuormaa sekä luoda epäsuoria paineita myös pk-yrityksille toimitusketjujen kautta, vaikka velvollisuus ei muodollisesti niihin ulottuisikaan. Ongelmana lain tasolle tuodussa velvoitteessa on myös käytännön tulkintahaasteet sen suhteen, milloin lieventämishierarkiaa voidaan osoittaa noudatetun.

Jos tällainen velvoite kirjataan lainsäädäntöön, on huolehdittava, että se aidosti rajautuu kestävyysraportointivelvollisiin toimijoihin; vaatimuksista ei saa syntyä epäsuoria toimitusketjuvelvoitteita pk-yrityksille, jotta kustannustaakka ei valu pienille yrityksille. Lisäksi hyväksynnän tulee perustua vaikuttavuuden kannalta olennaisiin ja todennettaviin kriteereihin, ei pelkästään muodolliseen raportointiin.

Luontoteon hyväksymisessä tulisi tavoitella tulos- ja vaikuttavuusperusteisuutta, kannustaen samalla lieventämishierarkian noudattamiseen. Kestävyysraportointivelvollisen luontoteon tekijän tulee pyrkiä mahdollisuuksien mukaan kuvaamaan, miten haittoja on vältetty ja minimoitu ja miten mahdolliset jäljelle jäävät vaikutukset on käsitelty.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Roope Ohlsbom

ekonomisti

Viitteet

White, T.B. et al, 2024.: Assessing costs and cost-effectiveness across the mitigation hierarchy: An example considering the reduction of bird mortality at power lines: *Biological Conservation*, 296. Saatavilla: <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2024.110651>

Ohlsbom Roope
Suomen Yrittäjät